

4857: "ÇÖZÜME GİDEN YOLDA ANLAMLI BİR GEREÇ"

Petra Holzer, Selçuk Erzurumlu ve Ethem Özgüven tarafından gerçekleştirilen ve Tuzla tersanelerindeki işçi ölümlerini konu alan 4857 adlı belgeselin ilk gösterimi Beyoğlu Sineması'nda gerçekleştirildi.

■ SÖYLEŞİ: ABBAS BOZKURT, FIRAT YÜCEL

4857, taşeron sistemini Tuzla'daki olayların baş sorumlusu olarak gösteriyor. Belgeselin amacının olayın somut nedenlerini göstererek, hangi konularda önlem alınması gerektiğine değinmek olduğunu söyleyebilir miyiz?

Şu ana kadar izleyicilerden gelen geri dönüşlere bakılırsa, belgesel bize birkaç cümle söylüyor: Kazaların neredeyse birer cinayet olduğu gerçeği, taşeron sisteminin ürettiği ve çoğalttığı sorunlar, aslında yetersiz olduğu halde bu hâliyle bile uygulanmayan 4857 sayılı yasa ve örgütsüzlük bunlardan bazıları. Bu belgeselin böyle bir özlemi var tabii. Ayrıca bu süreçte hayat şartlarını gözlemleyerek, yaşamın ölümlerden daha zor olduğunu gördük. Tuzla tersanelerinde işten sağ dönmek, emekliliği görmek gerçekten büyük bir beceri ve dahası büyük şans gerektiriyor. Bu hayatta kalma savaşından sadece işçiler etkilenmiyor. Ailelere de yansıyor bu durum. Mesela eşler, iş güvenliği, iş kıyafeti ve malzeme eksikliğini kapatmaya çalışıyorlar - tulum yerinde eski pantolon topluyor ve dikiyorlar. Kaynak işçilerinin kullandığı bu pantolonlar, tabii ki birkaç gün içinde kullanılmaz hale geliyor. İşyerlerinden verilmeyen malzeme, kadınlar tarafından toparlanmaya çalışılıyor. İşçilerin sağlığı kötü iş şartlarından zedeleniyor ve sigortaları eksik yatırıldığı için emekliliğe ulaşamıyorlar. Bu da bütün aileleri zor durumda bırakıyor.

Değindiğimiz problemlerden biri de, önle-

nebilir iş kazaları konusunda tersane sahiplerinin yatırım yapmaması. Ve tabii ki, devletin bu duruma göz yumması...

4857 bir yandan tersanelerdeki işçilerin sorunlarına değinirken, bir yandan da tüm işçilerin sesi oluyor. Keza sendikalaşma çağrısı da hem Tuzla tersaneleri özelinde, hem de daha genel anlamda işliyor...

Tuzla'da yaşananlar hepimizi ilgilendiriyor. Her an ölüm tehlikesiyle karşı karşıya değiliz, belli ölçüde aynı problemlerle karşı karşıyayız. Akademisyen olarak, sanatçı olarak aynı örgütsüzlüğü yaşıyoruz. Emeğimiz, ürettiklerimiz ne kadar saygı görüyor? İş gücümüz ne kadar sömürülüyor, sosyal güvencemiz ne kadar var? Sanki biz emekçi değiliz, sınıfsız ve ayrı yaşıyoruz. Kimimiz işçilere "yardım" etmeye gidiyor, kimimiz "inclemeye" gidiyor (!). Bir sürü doğru yaklaşım ve yararlı proje çıkıyor ortaya. Ama sonunda bütün bu çabaları büyük resme bağlayamıyorsak, uzun vadede bir sonuç alamayacağız demektir.

Geniş çaplı bakarsak, Bergama'daki altın madenciliğine karşı koyan direnişin öyküsü de aynı problemin bir parçası. 1995'ten itibaren belgesel çalışmalarımız devam ediyor. Kaz dağlarında -ve daha bir sürü yere uzanan- siyanürlü maden projeleri ve buna ilişkin politikalar, nükleer santral projeleri, ormanları yok eden turizm geliştirme projeleri, kentsel dönüşüm projeleri, uluslararası tahkim yasaları, gelecek sene Dünya Su Kongresi'nde tartışılacak

olan suyun özelleştirilmesi projeleri ...vb. Bütün bunlar bu geniş çaplı resmin içinde. Tuzla tersane bölgesini bu kompleks ve zor problemin bir örneği olarak görmek mümkün. Neoliberal politikaların uygulandığı ağır iş kollarının olduğu ve konuyu daha da ağırlaştırılan bütün aktörlerin bir arada bulunduğu bir bölge burası. Hem buna ilişkin gelişmeleri aktarmaya, hem de belgeselimizin çözümün anahtarlarından biri olmasına çalıştık. Ya da çözüme giden yolda anlamlı bir gereç.

Film, farklı kişilerin görüşlerine yer verirken, bir yandan da Tuzla tersanelerindeki ortama dair bir hissiyat oluşturuyor. Kimi gündelik anlar da -örneğin bir polis yoldan geçen arabalara bağırısı vs.- kurguya farklı bir akışkanlık katıyor...

Uzunca bir süredir, çalışmalarımızda, özellikle de belgesel dediğimiz yaklaşıma yakın işlerde neredeyse hiç röportaj kullanmıyoruz. Klasik anlamda ışık yakıp mikrofon takarak çalışmakta çok ciddi sorunlar görüyoruz, özellikle de estetik olarak. Bu nedenle ya bir olayın içinde oluyoruz, ya da çekim ortamının gündelik yaşamın bir parçasıymış gibi sahnelenmesi yönünde (kamera önündeki) ortamı manipüle ediyoruz. Belgeselin yaratmak istediği etkiyi kuvvetlendiren bir seçim bu. Kameraya karşı düz röportajlar bilimsel amaçlar için iyi bir yöntemdir ve arşiv için de kıymetli belgeler oluşturur. Ama bu tür röportajlar aynı zamanda belgeselde bir yabancılaşma yaratıyor. Tuzla gerçeğini anlatmak için daha hayatın içinden görüntüler ve konuşmalar gerektiğine inandık. Bizim bu sürece girmemize sebep olan Aslı Odman ve Nevra Akdemir bütün raporlama sürecinden birikimlerini aktardılar bize, Tuzla'da kılavuzumuz oldular ve yaratılan samimiyet sayesinde kuracağımız ilişkilere rahat bir giriş olanağı sağladılar. Bu belgesel kolektif bir iş olarak ortaya çıktı.

LONDRA POSTASI

■ ALISA LEBOW

Britanya Film Enstitüsü'nün (BFI) Southbank sineması bir repertuar sineması, yani burada genellikle bir film sadece iki üç kez gösteriliyor. Bu sayede son derece geniş retrospektifler ve tematik programlar düzenlenebiliyor. Bununla beraber, BFI Southbank'te her ay, çok sevilen ya da ustaca kotarıldığından izleyicisi bol olacak bir iki film öne çıkartılarak ay boyunca gösterimleri tekrarlanıyor. Örneğin bu ay Jeanne Moreau retrospektifi çerçevesinde *Jules ve Jim* (*Jules et Jim*, 1962) toplam on dört kere gösterilecek. Arada bir bu özel mertebeye bir belgeselin ulaştığı da oluyor. Jennifer Baichwal'ın fotoğrafçı Edward Burtynsky'nin eserlerini konu edinen *Manufactured Landscapes* (2006) adlı belgesi on ayrı gösterimle programa dahil edilince kaçırmayıp izledim.

Filmle ilgili tanıtım malzemesinde belgeselin Burtynsky'yi ve onun büyük boy, zehre batmış post-endüstriyel manzara fotoğraflarını konu edindiği belirtiliyordu. Filmin ayrıca geç kapitalizmin sebep olduğu akıl almaz boyutlardaki atık ve enkaza son derece kuvvetli bir çevreci bakış getirdiği de söyleniyordu. Açılış sahnesinde, sonradan vantilatör, ütü gibi elektronik ev aletleri olduğunu öğrendiğimiz esrarengiz objeleri bitmek bilmeksizin monte eden sıralarca fabrika çalışanın dolly çekimleri gerçekten de insanı aynı anda hem büyütüyor hem de dehşete düşürüyor. Burtynsky'nin fotoğrafları da aynı anda hem büyüleyip hem dehşet uyandıran çalışmalar. Oysa ben bu tür fotoğrafların imkânsız, hatta neti-

cede affedilmez bir paradoks barındırdığını düşünmüşümdür hep: Hakkıyla kınanması gereken bir durumu güzelleştirmek ve estetez etmek. Nedense filmin Burtynsky'nin bu paradoksunu açacağını, endüstriyel atığın dünyaya verdiği korkunç zarara ve ileri teknoloji montaj hattı üretiminin insani sonuçlarına daha derinlemesine eğileceğini sanmıştım. Sinemanın fotoğrafın başlatamayacağı türden tartışmalara önyak olabileceği yönünde, naif bir inanç besliyorum. Akıl kârı değil belki ama durağan imgenin yalnızca göstermekle yetindiği şeyi sinemanın doğrudan tartışabileceğine inanıyorum. Bu filmin bir duruş sergilemesini, Burtynsky'nin görüşlerinin ipucunu verdiği şeyi açıkça dile getirmesini bekliyordum: Ne denli baştan çıkarıcı olurlarsa olsunlar, neticede bu görüntüler yaklaşmakta olan sonumuzun habercisi. Hiç beklemediğim ve karşılaşınca da hazzetmediğim şey ise Burtynsky'nin aldattığı güzellikteki vizyonunu filmin itinayla yeniden üretmesiydi. Burtynsky filmde izlediğimiz bir sunumunda şöyle buyuruyor: "Ben kalıp da 'dünyamıza korkunç şeyler yapıyoruz'

desem, insanlar bu fikrime katılır veya katılmazlar. Ama görülmesi gerekeni söylemeye yince insanların dünyayı biraz farklı görmelerini sağlamak mümkün oluyor." İşte film de aynen bu yaklaşımı baz alıyor, çevreye ve insana verilen zarar konusunda Burtynsky'nin tarafsızlığının ötesinde herhangi bir eleştirel konum almıyor.

Tanıtım için eleştirmenlerin adeta ezberden hazırladıkları malzemenin bir kısmında film Al Gore'un *Uygunsuz Gerçek* (*An Inconvenient Truth*, 2006) filmiyle karşılaştırılmış.

Al Gore ahkam kesip "ders" verirken, Burtynsky ve Baichwal'ın izleyiciyi kendi çıkarımlarına varmakta serbest bıraktıkları söyleniyor. Ne demek bu? Toksik lağım, e-çöp dağları, Bengal'de gemi mezarlıklarında ya da Çin'de ter atölyelerindeki korkunç, hatta ölümcül çalışma şartlarıyla ilgili ne gibi bağımsız çıkarımlara varmamız bekleniyor acaba? Bu tür meselelerle ilgili tarafsızlığı korumanın ne anlamı var? Sözde "dengeli" bu konumun gerekçesi ne olabilir, düpedüz bir suç değil belki ama durağan imgenin yalnızca göstermekle yetindiği şeyi sinemanın doğrudan tartışabileceğine inanıyorum. Bu filmin bir duruş sergilemesini, Burtynsky'nin görüşlerinin ipucunu verdiği şeyi açıkça dile getirmesini bekliyordum: Ne denli baştan çıkarıcı olurlarsa olsunlar, neticede bu görüntüler yaklaşmakta olan sonumuzun habercisi. Hiç beklemediğim ve karşılaşınca da hazzetmediğim şey ise Burtynsky'nin aldattığı güzellikteki vizyonunu filmin itinayla yeniden üretmesiydi. Burtynsky filmde izlediğimiz bir sunumunda şöyle buyuruyor: "Ben kalıp da 'dünyamıza korkunç şeyler yapıyoruz'

Alisa Lebow Londra'daki Brunel Üniversitesi'nde belgesel kuramı, tarihi ve prodüksiyonu üzerine ders veren bir sinemacı ve akademisyen. Ayrıca docistanbul Belgesel Araştırmaları Merkezi'nin kurucu üyelerinden. Alisa.Lebow@brunel.ac.uk

DUYURULAR:

- **9-12 Temmuz 2008** tarihleri arasında **Documentary in Europe** adlı etkinlik İtalya'nın Bardonecchia kentinde gerçekleştiriliyor. Avrupa belgesel sektörünün durumunu ele alan bu etkinlikte, film gösterimleri, 'match making' (eşleştirme) ve 'pitching' (sunum) organizasyonları, seminerler, yapımcı-programcı buluşmaları ve eğitimler yer alıyor. (www.docineurope.org)
- **14-19 Temmuz 2008** tarihleri arasında **IDFAcademy Yaz Okulu** 15 belgesel proje sahibi ile metin geliştirme, kurgu ve belgesel projelerin multimedya uygulamaları konularında, 6 günlük bir çalışma gerçekleştirecek. Amsterdam'da bulunan ve IDFA'ya bağlı akademi, yaz okulu olarak ilk defa bu yıl eğitim verecek. (www.idfa.nl)

- Güncel sosyal içerikli belgesel filmleri desteklemek için her yıl \$1.5 milyon fon sağlayan **Sundance** belgesel film fonu için son başvuru tarihi: **7 Temmuz 2008**. (www.sundance.org)
- **24-29 Ekim 2008** tarihlerinde Çek Cumhuriyeti'nin Jihavla kentinde gerçekleşecek olan ve Orta ve Doğu Avrupa belgesel alanında uzmanlaşmış **East Silver Docmarket** belgesel marketi için son başvuru tarihi: **30 Temmuz 2008**. (www.eastsilver.net)
- Gelişmekte olan veya değişim sürecindeki ülkelerdeki sinemacıların kurmaca ve uzun metraj belgesel projelerini destekleyen **Hubert Bals** fonu için son başvuru tarihi: **1 Ağustos 2008**. (www.iff.fr)

BAŞVURU TARİHİ YAKLAŞAN FESTİVALLER

- Londra Film Festivali:**
11 Temmuz 2008 / www.bfi.org.uk/whatson/lff/
- Montpellier Akdeniz Film Festivali:**
15 Temmuz 2008 / www.cinemed.tm.fr
- Cinema Verite: İran Uluslararası Belgesel Film Festivali:**
15 Temmuz 2008 / www.defc.ir, www.irandocfest.ir
- DOK Leipzig:**
18 Temmuz 2008 / www.dok-leipzig.de
- The World Montreal Uluslararası Film Festivali:**
18 Temmuz 2008 / www.ffmpeg-montreal.org
- Mannheim-Heidelberg Uluslararası Film Festivali:**
25 Temmuz 2008 / www.mannheim-filmfestival.com
- MedFilm Festival:**
30 Temmuz 2008 / www.medfilmfestival.org
- San Sebastián Uluslararası Film Festivali:**
30 Temmuz 2008 / www.sansebastianfestival.com

BU AYKI FESTİVALLER

- FIDMarseille - Marseille Uluslararası Belgesel Film Festivali:**
2-7 Temmuz 2008 / www.fidmarseille.org
- Karlovy Vary Uluslararası Film Festivali:**
4-12 Temmuz 2008 / www.kviff.com
- Pärnu Uluslararası Belgesel ve Antropoloji Filmleri Festivali:**
6-27 Temmuz 2008 / www.chaplin.ee/english/filmfestival/
- Sole e Luna Doc Fest:**
20-27 Temmuz 2008 / www.soleelunadocfest.com
- BritDoc Festival:**
23-25 Temmuz 2008 / www.britdoc.org